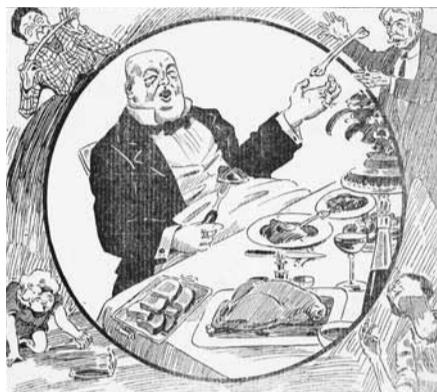

ZABAVNIK

PUČKI TJEDNIK ZA POPULARNU LITERATURU

GLADNA 1918.

Riječ urednika

Za povijesni razvoj hrvatskog naroda godina 1918. bila je prijelomna. Krajem 1918. Hrvatska raskida sve državopravne veze s Austro-Ugarskom Monarhijom i ulazi u novu jugoslavensku zajednicu. Izložbom „1918. - Prijelomna godina u Hrvatskoj“ daje se pregled najvažnijih ratnih i političkih događaja te ukazuje na specifične pojavnosti u društvu i povijesne procese koji su utjecali na život stanovnika Hrvatske u posljednjoj ratnoj godini. Jedna od njih je i (pre)hrana stanovništva, koja je ujedno i tema ovogodišnje Edukativne muzejske akcije.

Tijekom Prvog svjetskog rata, pogotovo posljednjih godina, vladala je među stanovništvom velika glad. Više o tome kako su ljudi na kraju Velikog rata živjeli, što su jeli, na koji način su pomagali jedni drugima, tko su bili najugroženiji, tko gladni, a tko siti, prijelomne 1918. godine saznat ćeš čitajući i rješavajući ove muzejske novine/radne listiće, ali i na kostimiranim stručnim vodstvima, pratećim radionicama i dodatnim muzejskim sadržajima, organiziranim pod humanitarnim geslom iz vremena rata: „Kad otaca neima, nek se spasu djeca!“.

Početkom 1918. godine svijet ulazi u petu iscrpljujuću godinu Velikog rata, kojemu se kraj još ne nazire. Glad i iscrpljenost stanovništva ostala je zabilježena na različite načine - kako u ratnim dnevnicima i novinama, tako i u - bečarcima.

„CARE KARLO, CARICE ZITA, ŠTO RATUJEŠ KAD NEMATE ŽITA“

Pročitaj navedeni slavonski bečarac iz vremena rata i objasni njegovu poruku, a zatim ga pokušaj i otpjevati!

Tamburaši 8. satnije, Besarbija, 1917.

bečarac - tradicijski pučki napjev, razigrani oblik usmene književnosti porijeklom iz Slavonije, koji je sačuvalao autentično i objektivno svjedočanstvo o ratu te je nama danas dobar prozor u svijet ratnih i svakodnevnih zbivanja iz vremena Velikog rata i godine 1918. Od 2011. godine slavonski bečarac je na UNESCO-vom popisu zaštićene nematerijalne kulturne baštine čovječanstva!

Iz ratnog dnevnika...

Pred tobom su izvadci iz Ratnog dnevnika Stjepana Kolandera, koje je zapisao početkom Prvog svjetskog rata, u ljeto 1914. godine, na putu za Solunsko bojište.

a) Pročitaj tekst i podcrtaj dijelove koji navode hranu, ili nedostatak iste. Što možeš zaključiti?

b) Potraži na izložbi navedeni Ratni dnevnik i odgovori na kojem je bojištu bio isti vojnik krajem rata, 1918. godine.

... Ubečano bješe još na putu, da ćemo danas imati odmor cijeli dan. No rano ujutro „insceniran“ zbjeg /Alarm/ i tek u 8° se krenulo dalje. To bje sve izlika. Jest dakako ništa, i samo putuj. Ipak uhvatih putem nekoliko šljiva i izmolih komadićak komisa. To bje sve. Uvijek se govorilo „a, u ratu imade se za jesti i previše“, a mi već sada neuredno dobivamo jelo. ...

...U 5° jutrom krenulo se dalje. Zajutak moj šljive i jabuka, bez kruha, jer ga nitko ne imaše. Osjećao sam, da me polagano ostavlja moja životna snaga. Putem, u svakoj grabi našao se (?) ležati momke, koje svlada žega, umor, glad, al' nato se ne obazirahu gospoda na konju, čije prtljažne torbe bjahu pune! U 10° zabranio je stožerni liječnik daljni hod i udosmo na nekakvo polje. Rasprostreo (?) sam svoj gunj u hladu, a od gladi, kao da mi već smrt sjedi na vratu! Skupih zadnje sile. Malo prodrijemah. U 2° prispjele naše vozive kuhinje sa svim smrdljivim jelom; te se to po nalogu liječnika bacilo i moralo kuhati novo. Mjesto se zvalo Rastošnica - Marinići (?). Tek u 12° noću dobili jesti jelo „zvano“ gulaš. Jedva se okrepih od kuhane i nješto masne vode. Nije čudno, 5 dana nijesam juhe pomirisao, a kamo jeo. ...

...U jutro išli prema Krupnju. Putem je momčad nekoje preostale kuće razorivala, razbijala prozore i pokućstvo. Sve pukovnije su se bolje hranile, robile sve do čega su došle, tek domobranstvo nije smjelo. Vodili su svinje, janjce, piliče, purane, slanine, kruh, rakiju. ... Kako nijesmo već davno jeli, odlučio se naš zapovjednik satnije, da domaće pučanstvo priredi piliče i sve što imade. U jednoj kući smo pronašli kompot od jagoda, te je svaki dobio malu žličicu. Nadošli su i Mađari, te haraćili dućane. Pšenicu, kukuruz sve su porazbacali. Rakija curila potocima. Ljekarna je uništena, a vino ...avalu (?), cognak, sve iznešeno. Iznešene cigarete, nu ne za nas....

(Bez ruma nema šturma! - Iz Ratnog dnevnika Stjepana Kolandera, 1914.-1918.
<http://www.bezrumanamasturma.hismus.hr/index.html>)

Prouči dane fotografije i zaokruži onu na kojoj je prikazana vojna poljska kuhinja.

A

B

Bez ruma nema šturma! - izreka koja se pripisuje hrvatskim vojnicima u austrougarskim postrojbama. Na bojištima Prvog svjetskog rata vrlo brzo su naučili da nakon podjele „službenog“ ruma slijedi bitka ili juriš na neprijatelja. Rum su nazivali „zemljotres“, a čaj s rumom „politika“. Na ratištu je potražnja za alkoholnim pićima bila velika, osim ruma pila se rakija, vino i konjak, često sve zajedno i istovremeno. Alkohol je otupljivao strah od smrti i ranjavanja te ublažavao ratnu traumu. Lakše se ginulo zamagljene glave.

IZ POZADINE...

ratni profiter - osoba koja u vrijeme rata ostvaruje materijalnu korist / dobit, trgovanjem proizvodima koji nedostaju na tržištu, ili za kojima postoji potražnja jer su zabranjeni.

„Savremeni Idol“.

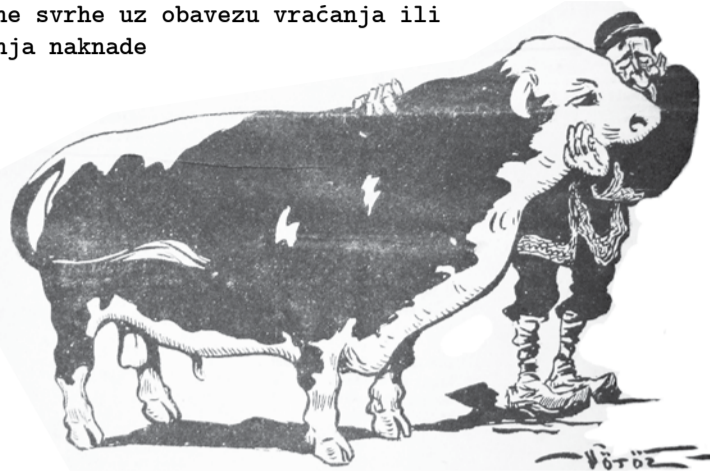

Savremena otmica lijepe Helene.

Prouči dane pojmove i njihova objašnjenja, te zaokruži pojam koji prikazuje prateća ilustracija!

aprovizacija - organizirana i racionalna opskrba (nabava i raspodjela) stanovništva živežnim namirnicama, koju provodi država u doba rata ili oskudice

rekvizicija - prisilno oduzimanje imovine u ratne svrhe uz obavezu vraćanja ili plaćanja naknade

- Dragi moj Lisko tužni!... Već dva sina sem v ratu zgubil, a sad bum moral još i tebe!

Pronađi na izložbi podatak kako se zvala i koje godine je otvorena prva hrvatska tvornica konzervi, te objasni zašto se konzervirana hrana često upotrebljava(la) u vrijeme rata?

Satira i humor

Što je najskuplje?

Što je danas najskuplje?

V o d a, jer je u svemu ima najviše : u mlijeku, u vinu, u petroleju, u masti, u kruhu, i. t. d.

(Ilustrovani list, Broj 10., strana 159.)

Poklon čitateljima - Bonovi za namirnice...

1. ODREZAK

Za vrijeme od 1./V. do 31./V.

10 dkg. ratne kave

Grad Zagreb

IZKAZNICA

za ratnu kavu, šećer, potrošak krumpira i masti odnosno slanine ili sala

Za vrijeme od 1./V. do 31./V.

Prodaja se dozvoljava samo po težini uz predložene izkaznice i odtrgnuće odgovarajućega odreska. Odrezak će odkinuti prodavaoc!

Ne može se na drugoga prenieti! Treba dobro čuvati! Patisak zabranjen!

Kaznene odredbe:

Za prekršaje kaznit će se prodavaoc kao i vlasnik izkaznice novčanom globom od 2000 K odnosno zatvorom do 3 mjeseca. Presuda može glasiti na gubitak prava obrtovanja. Krivotvorenje izkaznice kazniti će se po kaznenom zakonu.

Pečat grad. poglavarstva:

2. ODREZAK

1 kg. šećera

za mjesec svibanj

3. ODREZAK

10 kg. krumpira

za svibanj

4. ODREZAK

40 dkg. masti odnosno

48 dkg. slanine ili sala

za vrijeme od 4 tjedna

od 6./V. do uklj. 2./VI.

Kućanstvo...

Našim će domaćicama stalno biti drago, ako im donesemo recept za kolače, kojima ne treba maslaca i mnogo jaja, a opet su dobrog teka.

Ratni kruh: pol kg krušnog brašna, četvrt kg šećera, 1 cijelo jaje, 1 kavka žlica sode bicarbonate, 1 žličicu klinčića. Sve skupa zamjesi i razvaljaj prema obliku posude, u kojoj ćeš peći. Kad je pečeno, izreži još vruće na tanke kriške i pospi šećerom.

Trganci (noklice) s jabukama. Uzima se 1 kg jabuka, oguli, razreže na komade, pospe šećerom i cimtom te ostavi neko vrijeme stajati. Iz 1 jajeta, 20 dkg brašna, soli i nešto vode umiješa se čvršće tijesto, koje se pomiješa s jabukama. Iz ove mase naprave se trganci (noklice), koji se kuhaju 5 do 10 minuta, onda izvade iz vode, dobro iscijede, pospu šećerom i posluže.

a) Pronađi na izložbi priložene bonove / iskaznice Gradskog poglavarstva u Zagrebu za hranu i ostale živežne namirnice te odgovori koje su sve namirnice ljudi njima mogli preuzeti/kupiti, i u kojoj količini.

b) Razmisli je li se jedna višečlana obitelj mogla prehraniti i namiriti navedenim namirnicama i njihovom količinom, i je li joj njihova zaliha mogla potrajati punih mjesec dana!

c) Navedi barem jedan obrok koji bi uključivao neke ili sve od navedenih namirnica, i razmisli koje su još živežne namirnice bile svakodnevno potrebne jednoj obitelji, a bilo ih je teško nabaviti u vrijeme rata!

ŽENSKI SVIJET

Žene (u odsustvu muškaraca, koji su većim dijelom bili na ratištu ili stradali) u vrijeme Velikoga rata počinju obavljati poslove koje su tradicionalno obavljali muškarci. Jedna od tekovina Prvog svjetskog rata, stoga je bio početak emancipacije (osamostaljenja i povećanja prava) žena. Radi ratnih zbivanja i nedostatka radne snage, žene ulaze u tvornice, uredništva novinskih listova, počinju obrađivati polja ..., i dalje se brinući za dom i obitelj.

- a) Pronađi i zaokruži ilustracije koje prikazuju žene kako obavljaju poslove koje su tradicionalno obavljali muškarci.
- b) Radi čega žene preuzimaju navedene poslove tijekom Velikoga rata i koje su bile dalekosežne posljedice?

A

B

C

Riješi zadane rebuse i otkrit ćeš imena osoba koje su se u vrijeme Velikoga rata, i nakon njega, bavile humanitarnim radom u okviru Crvenoga križa. Jedna od njih je poznata hrvatska književnica, a druga nosi ime jedne od najpoznatijih čokolada. Napiši koje.

KSER + LKA

A + IČ

K + L=R

HA + PT=R

+ VA

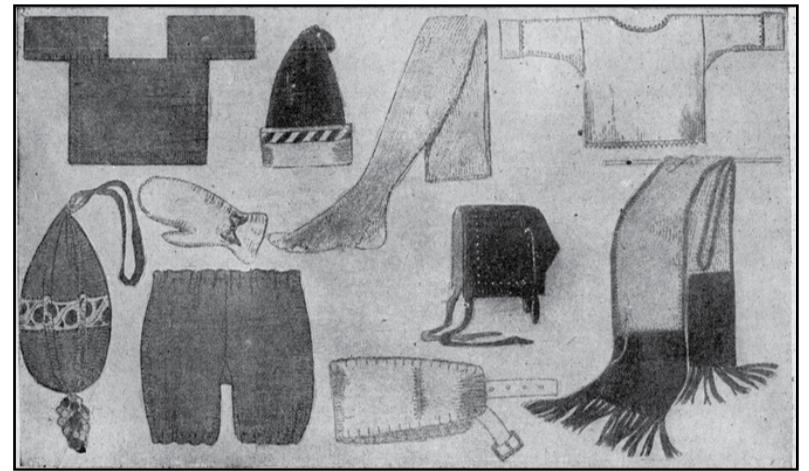
Ratna moda...

Rijetkost od duge ženske kose.

Iz novinskih oglasa opće je poznata stereotipna reklama, koja počinje „Ja, Ana Csillág“ uz lik žene s kosom, koja seže do zemlje. Tom se reklamom preporuča neko sredstvo za mazanje kose, kojim se tobože postizava tako bujna kosa. Nu da imade žene, kojima se kosa, što no riječ, po zemlji vuče, ali bez mazanja, pokazuje ova naša slika. U mjestu Falunu (Švedska) bila je nedavno utakmica žena, koje imaju najbolju kosu te je prvu nagradu dobila gospodja Hanna Schwartz-Johannson. Njema je kosa dugačka potpuna 2 metra i 10 cm, a uza to je vrlo bujna i debela, da je pobudila opću pozornost.

(Ilustrovani list, Broj 1., strana 10.)

Što se sve daje načiniti od starih čarapa?

Nužda nas je naučila, da upotrebimo, što smo prije bacali. Kako se na pr. od ponošenih majčinih čarapa dadu načiniti najraznoličniji dijelovi odjeća za male djevojčice, pokazuju naše donje slike. Ako nije rodjenoj djeci potrebna taka roba, onda se to može učiniti tuđoj siromašnoj djeci. A upotrebiti se mogu jake kao i tanke čarape. Iz prvih se prave prslučići pod opravom, šalovi, kapice, rukavičice, pojasi za stezanje trbuha, gaćice, iz potonjih pak košuljica i kesica. ... Uostalom svaka kućanica, čim vidi koju od donjih slika, znat će, kako će upotrebiti čarapu i kako će ju svrsishodno prekrojiti. ...

Tko imade u kući više vremena, a pri ruci i raznih inih otpadaka te vrpca, a možda i vunice ili svile, može sve ove stvarčice lijepo uresiti, kako to donekle već i naše slike pokazuju. ... Razumije se, da će se kućanica na to odlučiti, da ovako upotrebi svoje čarape tek onda, kad ih već ne može nositi ili recimo jasnije, kad se već ne dadu ni - pokrpati.

(Ilustrovani list, Broj 13., strana 201.)

Satira i humor

SLUŽAVKE I GOSPODJE

Služavka: Ja ću primiti mjesto kod vas, ako ću dobivati svaki dan meso, kao na svom mjestu, gdje sam sad.

Gospodja: Onda samo ostanite tamo, a ako budete jedanput odlazili, onda me preporučite na vaše mjesto kod vaše gazdarice.

SREDSTVO ZA ČIŠĆENJE.

Praktična novost. Patentirani sapun za odstranjivanje mrlja. Sa garancijom odstranjuje sve mrlje, pa dapače i one od ratnog sapuna.

(Ilustrovani list, Broj 25., strana 399.)

Iz povijesti naših cedulja za brašno.

Što veće cedulje, to manje vrećice...

(Ilustrovani list, Broj 11., strana 175.)

Uskrs u vojnoj bolnici.

Zdravstvo...

Dvije zagrebačke bolnice, koje su djelovale ili nastale u vrijeme Prvog svjetskog rata, nose nazive vezane uz pojam prehrane - jedna po piću, a druga po hrani. Uz pomoć priloženih ilustracija odgonetni njihova imena i saznaj čemu su služile u ratno doba.

a) Zagrebačka bolnica koja je u vrijeme rata služila kao jedna od najopremljenijih bolnica Crvenoga križa te bolnica za prihvatanje ranjenika zvala se Bolnica milosrdnih sestara, dok je danas poznatija pod imenom ulice u kojoj se nalazi.

b) Na jednom području grada Zagreba je upravo uz pomoć liječnika iz više navedene bolnice krajem Velikog rata otvoren Medicinski fakultet. Odgovori na kojem?

Na izložbi pronađi predmet pod nazivom Kutija „Ratno kumstvo“ i odgovori za koga je bila namijenjena prikupljena potpora? Zaokruži točan odgovor. A) djeci, B) trudnicama i dojiljama, C) ratnim invalidima.

Iz dječjeg svijeta...

Tijekom rata su se provodile brojne humanitarne akcije čija je svrha bila pomoć najsiromašnijim i najugroženijim slojevima društva. Najveća od njih bila je Akcija zbrinjavanja gladne djece.

a) Pronađi na izložbi sljedeću fotografiju / dopisnicu i odgovori pod kojim geslom je bila organizirana velika humanitarna akcija zbrinjavanja gladne djece,

b) Zapiši koliko je djece bilo zbrinuto navedenom akcijom, iz kojeg dijela Monarhije su dolazili, te kamo su bili odvedeni na prehranu,

c) Razmisli, što poručuju riječi navedenog humanitarnog gesla.

glad - osjećaj koji je izazvan nedostatkom hrane u organizmu. Kod ljudi, taj osjećaj u početku ne mora nužno biti neugodan, no kasnije uz njega dolazi do pratećih simptoma, poput mučnine, glavobolje, opće slabosti te psihičke i fizičke klonulosti. Potpuno ili djelomično lišavanje organizma hrane potrebne za njegovo održavanje i nadoknadu izgubljene energije naziva se gladovanje. Dugotrajno gladovanje izaziva promjene u organizmu koje mogu biti dalekosežne, osobito kod mladog organizma u razvoju.

PRVE PARLAMENTARKE U DANSKOJ

Učiteljica Karin Antersted, zastupnica konzervativne pučke stranke i gdja Helga Larsen, radnica, zastupnica socijalno-demokratske stranke, izabrane u danski sabor.

100 LITARA ZDRAVOG KUĆNOGA NAPITKA

svježeg, izvrsnog, što gasi žeđju može si svatko uz neznatan trošak samnapraviti. U tu svrhu služi: **Ananas, jabuke, kupine, maline, ribiz, muškat, kruške, naranče, ogrozd, višnje.** Neuspjeh isključen. Ovi kućni napici mogu se ljeti ohladjeni a zimi vrući namjesto ruma i rakije piti. Tekućina zajedno s točnom uputom stoji **K 12 franko s pouzećem**

Ivan Grolich Engel-Drogerie, Brno br. 103 (Moravska).

(Ilustrovani list, Broj 13., strana 204.)

Iz illice.

„Kaj me brig', idem vu slastičarnu, tam ga bum za sigurno našla....”

Iz godine 1920.

Ženski svijet promatra sa strahopočitanjem jednog muškarca, koji kao „neophodno nuždan” još nije pozvan u vojnu službu...

(Ilustrovani list, Broj 11., strana 175.)

Španjolka...

Završetak Prvog svjetskog rata obilježila je pojava do danas najteže i najopasnije pandemije modernoga doba. Epidemija španjolske gripe pojavila se u ožujku 1918. u vojnim bazama u SAD-u, nakon čega je prenesena u Europu, koju je vrlo brzo poharala i proširila se na cijeli svijet. Prva je o njenoj pojavi i posljedicama istinito izvijestila ratno neutralna Španjolska (otuda i naziv te dojam suvremenika da je Španjolska bila ishodište zaraze i da je najviše od nje stradala). Odnijela je brojne ljudske živote, a najveći postotak smrtnosti imali su vojnici i mladi. Procjenjuje se da je u nekoliko mjeseci uzrokovala smrt između 50 i 100 milijuna ljudi, što je znatno više od ukupnog broja poginulih u četiri godine Velikoga rata, 1914.-1918.

Epidemija je u Hrvatskoj prestala naglo, krajem prosinca 1918. Po broju oboljelih, intenzitetu, brzini širenja i posljedicama, španjolska gripa je ostala zabilježena kao najteža epidemija u hrvatskoj povijesti. Sa sobom je odnijela nekoliko desetaka tisuća života.

Hrvatski sabor jedino je predstavničko tijelo južnoslavenskih zemalja u Monarhiji koje je kontinuirano zasjedalo u ratno vrijeme, a osim o političkim temama raspravljao je i o pitanju prehrane i slanja pomoći najugroženijim hrvatskim područjima.

Na izložbi potraži foto-uvećanje iz lista „Novo doba“ i odgovori koje je to bilo područje?

Uz ekonomsku emigraciju iz predratnog razdoblja, u Prvom svjetskom ratu javlja se i politička emigracija. Hrvatski političari u emigraciji djelovali su u Jugoslavenskom odboru.

a) Navedi ime istaknutog političara u emigraciji koji se zalagao za izlazak hrvatskih zemalja iz Austro-Ugarske Monarhije.

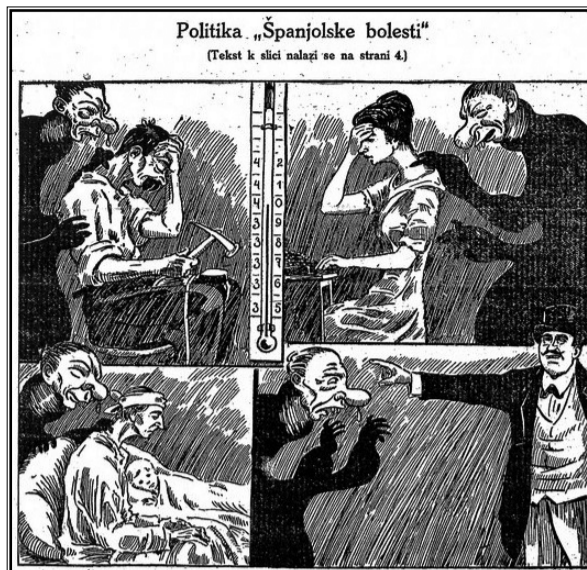
b) S kojim predmetom je predstavljen na izložbi?

emigracija - preseljenje iz domovine u stranu zemlju, koje može biti izazvano ekonomskim, političkim, religioznim ili drugim razlozima. Emigracija je proces iseljavanja stanovništva s domicilnog prostora uzrokovan određenim, za stanovništvo odbojnim faktorima, ili češće - jačim privlačnim faktorima prostora u koji se stanovništvo iseljava.

c) Razmisli, možeš li navedeni pojam povezati s nekom od aktualnih tema u današnjoj Hrvatskoj?

Znaš li kako se u narodu naziva takav oblik emigracije? Zaokruži točan odgovor.

- A) Daleko od očiju daleko od srca.
- B) Lonac ide na vodu dok se ne razbije.
- C) Trbuhom za kruhom.

Satira i humor

LUDA PITANJA

Ludo je pitati :

- Krčmara, da li mu vino valja.
- Radnika, da li je žedan.
- Djevojku, koliko joj je godina.
- Literata, da li treba predujma.
- Liječnika, da li će lijek pomoći.

Neu-Mann.

(Ilustrovani list, Broj 19., strana 302.)

U (često neučinkovito) liječenju španjolske gripe preporučivali su se lijekovi protiv bolova i za lakše disanje, te dijetalna prehrana uz konzumaciju:

- A) ruma,
- B) konjaka (Keglevich),
- C) čaja,
- D) cigareta,
- E) mineralne vode.

Izbaci uljeza!

“PRELOM” SLIKA HRVATSKOG SABORA 29. OKTOBRA 1918. od profesora Ivana Tišova.

U Zagrebu održana povijesna sjednica Sabora Kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije...

Na toj sjednici hrvatski političar Stjepan Radić iznio je jedan žurni prijedlog. Bio je to prijedlog za: (zaokruži točan odgovor)

- A) raskid svih državnopravnih veza s Austro-Ugarskom Monarhijom,
- B) prijenos vlasti s Hrvatskog sabora na Narodno vijeće Slovenaca, Hrvata i Srba,
- C) zabranu izvoza živežnih namirnica u kraljevinu Ugarsku i novoosnovanu njemačku i austrijsku državu.

Pročitaj Proglas „Narodu“ Predsjedništva Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba koji poziva narod da ne napada željeznice. Odgovori zašto?

NARODE!

Na kolodvorima, na svim željezničkim stanicama skinuti su mađarski natpisi. Svuda se viju hrvatske zastave u znak, da je nestalo mađarskog gospodstva nad našim željeznicama.

Sad imadu željeznice da služe samo prometu, da u prvom redu prenesu hranu u siromašne naše krajeve.

Zato: ne diraj nitko u željeznice! Ne razbijaj prozore, brzajave, ne zastrašuj željezničke namještenike! Ne pravi štete nikakove.

Sve je to dobro i imovina naše buduće slobodne države, pa zato čuvajmo i štedimo naše!

Slušajte svuda dobrovoljne straže Narodnoga vijeća!

Ovo preporučuje

Predsjedništvo Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba

Dr. Ante Pavelić, Dr. Ante Korosec, Svetozar Pribičević.

C. Albrecht Zagreb.

Jad, neprijatnost i zlovolja

posljedica je same zle probave i začepljenosti. Ima mnogo ljudi koji pate na tome zlu i hoće da isto odstrane sa kojekakvim sretstvima, koja želudac slabe a crijeva draže. Svima onima neka se u pamet dozove, da imade jedno sredstvo koje niti želudac slabi ni crijeva ne draži već naprotiv jača: a to su Fellerove čiste rebarbara „Elza pilule“. One su od sigurnog a i opet od blagog djelovanja, na njih se ne priučava te se uzimlju jednako rado i od žena i od djece. Mi čujemo podjednako tužbe zbog jako djelujućih sredstava, koja želudac draže pa smo se osjećali dužnima, da i opet jednom dozovemo u pamet Fellerove blage tjerajuće rebarbara „Elza pilule“. 6 kutija ovog vanrednog želučanog sredstva stoji franko samo 7 K 37 f. Naručuje se kod ljekarnika E. V. Feller, Stubica, centrala br. 182 (Hrvatska). Takodjer Fellerov boli ublažujući „Elza fluid“ 12 boca samo franko 14 K 32 f može se ujedno naručiti, da se mogu ova vanredna sredstva uvijek imati kod kuće, ako smo si propuhom ili vlagom pribavili boli. Elza preparati broje mnogo hiljada prijatelja.

(Ilustrovani list, Broj 13., strana 204.)

Satira i humor

U ŽELJEZNICI.

Neki mladi gospodin stupi u vagon. U vagonu opazi neku mladu gospodju. Bez razloga ju odmah upita:

»Hoćete li biti mojom ženom?«

»Ne!« - odreže mu kratko gospodja.

»Dobro, tad možemo mirno zajedno putovati ...«

Priroda i Mujcek.

(Ilustrovani list, Broj 19., strana 302.)

Muža, muža nam dajte!
(Tekst k slici nalazi se na stranici 4)

Živila sloboda!

(Tekst k naslovnoj slici na strani 5.)

Zbog neimaštine i gladi stanovništva krajem rata dolazi i do incidenata - poput pljačke.

Objasni tko je činio Zeleni kadar, te navedi jesu li imali podršku lokalnog stanovništva, i zašto?

Pritisnuti talijanskim zaposjedanjem hrvatske obale, djelovanjem Zelenoga kadra, nemirima u zemlji i općom neimaštinom i glađu stanovništva, dodatno otežanom povratkom vojnika s bojišta, na sjednici Narodnoga vijeća u Zagrebu, krajem studenog 1918. govorilo se o što bržem ujedinjenju Države SHS s Kraljevinom Srbijom.

Stjepan Radić, pak, smatrao je da ne treba žuriti i poručio članovima vijeća:

Ne srljajte kao ... A) kokoši, B) guske,
C) pure .... u maglu!

Zakruži točan odgovor i objasni što je Radić tim izrazom želio poručiti.

Rako nam se Talijani rugaju.

NOVO DOBA...

Regent Aleksandar Karađorđević u novogodišnjoj objavi narodu dana 6. siječnja 1919., povodom ujedinjenja Države SHS s Kraljevinom Srbijom i Crnom Gorom u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca (od 1. prosinca 1918.), najavljuje skorajšnje donošenje agrarne reforme.

Odgovori kako je regent opisao buduću reformu narodu.

Agrarna reforma - nova raspodjela zemlje, preraspodjela poljoprivrednih posjeda, npr. veleposjeda seljacima; reorganizacija odnosa u poljoprivredi i promjena propisa koji se na nju odnose.

Međimurje je na samom završetku rata priključeno Hrvatskoj. Jedna od najpoznatijih tradicionalnih hrvatskih slastica je međimurska gibanica. Od koje četiri vrste nadjeva se priprema?

...- . -... .. -.- .. --. .- - .--- . ---. .- .... -.. -...- . - .-.-.-

U ratno vrijeme jedno od glavnih sredstava komunikacije bio je brzojav. Prouči edukativni kutak na kraju izložbe i nauči se služiti Morseovim kodom. Služeći se izloženom Morseovom abecedom i telegrafskim uređajem, za vježbu pošalji S.O.S. ili kratku (sažetu) poruku po želji!

Nakon što si savladao Morseov kod, dešifriraj sljedeću poruku:

Odgonjetke zagonetkama u 1. broju.

Svjetski rat : Br. 1. : bečarac govori o nestašici hrane u vrijeme rata i o želji naroda da rat ubrzo završi; Br. 2. : a) da je austrougarskoj vojsci već od početka rata nedostajalo hrane, a isto je ostalo do kraja rata; b) na Talijanskom bojištu; Br. 3. : A .

Iz pozadine... : Br. 4. : rekvizicija; Br. 5. : Hortus, 1918., jer se neotvorena konzervirana hrana dugo može čuvati prije konzumacije i jer često dolazi u malenom pakiranju, a kalorična je i zasitna; Br. 6. : a) sapun - 150 grama mjesečno, mast - 10 dkg masti, odnosno 12 dkg slanina ili sala tjedno, šećer - ukupno 1 kg šećera mjesečno, krumpir - 10 kg mjesečno, ratna kava - 10 dkg mjesečno, petrolej - 1 l mjesečno; b) ne; c) npr. ručak : juha s noklicama, zapečeni krumpir sa slaninom, desert i kava sa šećerom; nedostajalo je i meso, mlijeko, maslac, jaja, brašno, povrće, voće, ...

Ženski svijet : Br. 7. : a) A, B; b) radi nedostatka muške radne snage; emancipacija žena; Br. 8. : Milke, Milka Pogačić, Marija Jurić-Zagorka; Br. 9. : a) Vinogradska; b) na Šalati; Br. 10. : B; Br. 11. : a) Kad otaca neima, nek se spasi djeca; b) više od 20.000 djece; iz austrijskog djela Monarhije (iz Dalmacije, Istre, Slovenskog primorja, Gorice, Bosne i Hercegovine); u sjeverni, mađarski dio Monarhije (u Slavoniju i sjevernu Hrvatsku); c) da su u odsustvu hranitelja obitelji (koji su bili na ratištu ili stradali) najranjivija bila djeca, koja su umirala od gladi i kojoj je hitno trebalo pomoći .

Iz zemlje i svijeta... : Br. 12. : D; Br. 13. : Dalmacija; Br. 14. : a) Ante Trumbić; b) s cilindrom; c) s masovnim iseljavanjem mladih; C; Br. 15. : C; Br. 16. : jer su skinuti mađarski natpisi i željeznice sad služe samo prometu i prvenstveno za prijenos hrane u siromašne krajeve naše zemlje; Br. 17. : Zeleni kadar su činili prebjegli vojnici, dezerteri iz austrougarske vojske, koji su se zbog teških uvjeta dugotrajnog ratovanja odmetali i od vlasti skrivali po šumama, a imali su često pomoć lokalnog stanovništva (obitelji i prešutno cijele seoske zajednice, kojoj je nedostajalo radne snage za obrađivanje zemlje); s vremenom su skupine dezertera postale sve brojnije te su vršili upade na veleposjede i vlastelinstva ili pljačkali trgovce i predstavnike vlasti, a tražili su pravednu preraspodjelu zemlje i dobara; Br. 18. : B; želio je poručiti da političari ne smiju brzati i nepromišljeno, i bez volje naroda, sami donositi tako važne i dalekosežne odluke .

Novo doba... : Br. 19. : regent najavljuje ukidanje kmetstava i velikih zemljišnih posjeda te preraspodjelu zemlje seljacima i siromašnim zemljoradnicima, uz pravednu naknadu dosadašnjim vlasnicima; Br. 20. : jabuke, mak, kravlji sir i orasi; Br. 21. : Veliki rat je završen. .

Razbibriga : Br. 22. zagonetka : zec, kec; Br. 23. zagonetna rešetka : I. smaragd, II. prosjak, III. igračka; Br. 24. šarada : pita, gora, Pitagora, Tagora; Br. 25. rebus : I crna koka bijela jaja nese; Poderana postola (Po derana po stola) .

„FRAMIDOL“
je sredstvo, što pomladjuje vladu tako se crvena, svijetla i grubasta kosa i brada dobiva trajnu tamnu boju. — 1 boca sa poštom K 2-70.

„RYDYOL“
je ružina voda, što bljedom obrazu p o d a j e nježno rumenilo. 1 boca sa poštom K 2-55. Pouzrećem 66 sil. više. Naručuje sa kod: Ivan Grölich, Engel-Drogerie, Brno br. 103. (Moravska).

RAZBIBRIGA

Pokušaj riješiti priložene zagonetke i pitalice iz vremena Prvog svjetskog rata!

ZAGONETKA

Od Jankeca i Tončeka
u Dugojresi.

Često lovac nosi ga iz lova,
Divljač plahu samo sa tri slova.
Al promjeni prvo ti mu slovo,
Baš u igri njeg izbaci, Jovo.

(Ilustrovani list,
Broj 20., strana 316.)

ŠARADA

Od Mesalova.

Majka brašna masla i jaja ne štedi,
Da svojima prvu što bolju priredi,
Drugu mnogi ljeti radi hlada ište,
Dok je ona zimi vukova stjecište.
Kad se uzmu skupa riječi obadvije,
Grčkog se mudraca ime zadobije,
Indijskog pjesnika tko još imat kani,
Neka prvu slovku mudracu odstrani.

(Ilustrovani list,
Broj 21., strana 331.)

REBUS

Od Ivica Habekovića u Sisku.

složio Boroslav C. Radesić.

(Ilustrovani list, Broj 11., strana 171.)

Satira i humor

IZMAKLA PRILIKA.

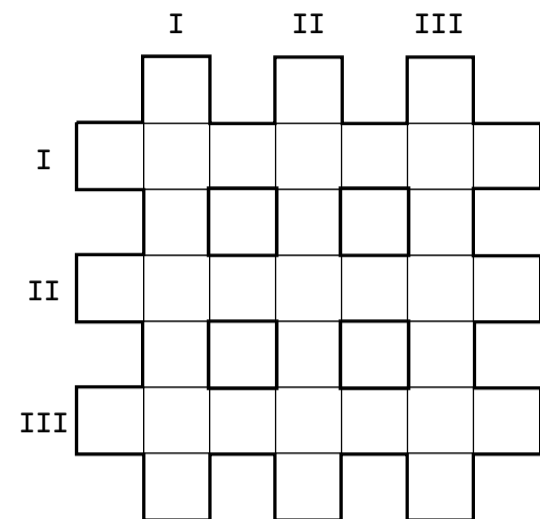
Prolaznik : „O, kako da vam zahvalim, što ste mi podigli lisnicu,
koja mi je baš iz džepa ispala ! Ona sadržava ...”

Stranac (brzo) : „Ne izgovorite za Boga, inače bih si možda za
čitavog života predbacivao !”

(Ilustrovani list, Broj 11., strana 175.)

ZAGONETNA REŠETKA

od Neznanića u Požegi.

Dobro poredana slova daju u vodoravnim
odnosno okomitim redovima:

I. dragulj,

II. bjedno čeljade,

III. dječju zabavu.

(8 x a; 2 x č; 2 x d; 2 x g; 2 x i;
2 x j; 3 x k; 1 x m; 2 x o; 2 x p;
4 x r; 3 x s)

(Ilustrovani list, Broj 11., strana 171.)

U DOBA NADOKNADAKA

„Izmislili su nadoknatke za sve,
samo za feš dečke ne budu nikada.”

(Ilustrovani list, Broj 15., strana 238.)

RATNI NADOMJESTAK

(Ilustrovani list, Broj 16., strana 256)

Nogometna utakmica.

Prva proljetna utakmica u Zagrebu bila je tako vruća i oduševljena
da se je svršila s tučnjavom ...

Transport ranjenika s „bojnog” polja ...

Nekoć sada.

(Ilustrovani list,
Broj 15., strana 238.)

Na trgu živ žnih namirnica ...

(Ilustrovani list
Broj 12., strana 190.)

Kad uspješno riješiš
odgovore na sva pita-
nja, predlažemo ti da
ove novine iskoristiš
za izradu papirnatih
igračaka.

Pozivamo te da od njih
naučiš složiti kapu,
brodič, avion i/ili
lepezu - na način na
koji su to, u nedostat-
ku boljih igračaka,
činila i djeca u Prvom
svjetskom ratu!

Impresum

Autorica i urednica : Jelena Hotko, radni zadaci Edukativne muzejske akcije (EMA) „Gladna 1918.” uz izložbu „1918. - Prijelomna godina u Hrvatskoj”

© Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, travanj 2019. Grafička priprema i tisak : Denona, naklada 500 primjeraka.

Radni zadaci financirani su sredstvima Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Gradskoga ureda za kulturu Grada Zagreba.